

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ
ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД "ХАРКІВСЬКИЙ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ"**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали III Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2020 р., м. Харків)**

**Харків
2020**

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди
Кафедра географії і методики викладання географії
Обласний комунальний заклад "Харківський організаційно-методичний
центр туризму"

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

Матеріали III Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2020 р., м. Харків)

Харків
2020

УДК: 338.48:911: 37:502:551:63

Редакційна колегія:

О.Г. Стадник – к. пед.н., професор кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

А.В. Губа – д.пед.н, професор кафедри суспільно-правових дисциплін і менеджменту освіти Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.В. Піткевич – к.і.н, доцент, завідувач кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

Ю.І. Муромцева – к.е.н., доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

С.В. Некос – к.г.н, доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.Д. Холодок – к.наук з держ управління, директор обласного комунального закладу "Харківський організаційно-методичний Центр Туризму".

До друку та в світ
дозволяю

Директор інституту інформатизації освіти
проф. А.І. Прокопенко

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди
протокол № від . .2020*

Географія та туризм: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (26 лютого 2020 р., м. Харків) / за заг. ред. Муромцевої Ю.І.- Харків:ХНПУ ім.Г.С.Сковороди, 2020. – 295 с.

У збірнику представлено матеріали, присвячені актуальним питанням сучасної географічної науки та туризмознавства.

Розглянуто освітні тенденції у галузях географії, краєзнавства та туризму, проблеми природокористування, фізичної та економічної географії, висвітлено питання про стан і розвиток туризму в світі та Україні, туристичних ресурсів, природної та культурно-історичної спадщини України.

Для викладачів, аспірантів, магістрів, студентів вищих навчальних закладів.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, наявність плагіату, імен власних та інших відомостей.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2020

ЗМІСТ

Розділ 1. Тенденції сучасної освіти у галузі географії, краєзнавства та туризму

Г.П. Шука

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ ДО РОБОТИ
В УМОВАХ КЛІЄНТООРІЄНТОВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА 7

О.Г. Стадник, В. В. Піткевич

ФОРМУВАННЯ БАЗОВОГО ОБРАЗУ КРАЇНИ В ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЧНОГО КРАЇНОЗНАВСТВА
(НА ПРИКЛАДІ НІДЕРЛАНДІВ) 12

Л. М. Donchenko, Т. V. Zavyalova

MODEL OF THE MODERN GEOGRAPHY TEACHER AS A COMPETITIVE
SPECIALIST 19

Л. Prokhorova

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS
OF FORMATION OF GEOGRAPHICAL CONCEPTS OF PUPILS OF
SECONDARY SCHOOLS 24

Є.С. Ємельянова

ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК КОМПОНЕНТА МОВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ 29

О. В. Непша

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ПІД ЧАС
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ 32

В. А. Антоненко, Л. А. Василюк, Г. І. Дорожко

НАВЧАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ
ЗНАНЬ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ 37

С.В. Гришко, Я.Ю. Непша

ОСВІТНЬО-ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОГРАФІЇ У
РОЗВИТКУ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ 41

Розділ 2. Сталий розвиток та ефективне природокористування

І.О. Губарева, М.А. Краєвський

РОЗВИТОК БІОЕНЕРГЕТИКИ ЯК ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ 46

М. Л. Сажнев, А. Л. Стецько

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАПАСІВ ТА ВИДОБУТКУ ТОРФОВОЇ СИРОВИНИ В
УКРАЇНІ 49

І.О. Скупий, О.П.Федосєєв О. М. Левада НАДРОКОРИСТУВАННЯ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ ВАСИНІВСЬКОГО РОДОВИЩА ЗАЛІЗНИХ РУД)	55
М. Л. Сажнев, Р. В. Фісанов АГРОКЛІМАТИЧНА ОЦІНКА ТА ПРИРОДНО- СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ РАЙОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	59
А.М. Слюта ПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ БІОКЛІМАТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ЕКОСИСТЕМИ ЗОНИ ПОЛІССЯ	66
М. А. Шавлак, ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ	73
А. А. Ніколов, О. М. Левада ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕЛІОРАТИВНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У ВЕСЕЛІВСЬКОМУ РАЙОНІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	77
М. С. Овчинникова, О. В. Непша ПРИРОДНІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ МЕРЕЖІ ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАХІДНОГО ВОЛИНО-ПОДІЛЛЯ	84
Є. Ю. Варфоломєєва, Х. І. Стегареску, О. В. Непша ДЕГРАДАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ В РЕЗУЛЬТАТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	90
Р. Ю. Лемішко, О. В. Непша СУЧАСНИЙ ГЕОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	93
Г. В. Тамбовцев, Н. В. Балабатько ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ	99
М. Резенькова РІВЕНЬ ЗАБРУДНЕННЯ РІЧКИ ГАНГ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЛЮДЕЙ	102
Д. В. Вінніченко, О. В. Непша ПРОБЛЕМА ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	106
Г. В. Тамбовцев, М. О. Кірічок НАПРЯМИ БОРОТЬБИ ІЗ ЗАБРУДНЕННЯМ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ ҐРУНТІВ М. МАРІУПОЛЬ ТА ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ	109
Г. В. Тамбовцев, І. А. Макєєва ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ АБРАЗІЇ БЕРЕГІВ АЗОВСЬКОГО ТА ЧОРНОГО МОРІВ В МЕЖАХ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	114

приморських територій: теорія і практика: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Мелітополь, 2014. С. 106- 112.

2. Немчин С. Є., Сажнев М. Л. Загальна характеристика В'язівського природно- сільськогосподарського району Запорізької області. Наукове сьогодення: теоретико-прикладні дослідження та перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 17 травня 2019 року / За ред. Л.М.Донченко, І.А. Арсененко, В.Д. Гапотія, С.І. Пачева, Л.А. Прохорової, О.М. Ситника. Мелітополь: Вид-во МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2019. С.64-69.

3. Придьма А. Є., Іванова В.М. Загальна екологічна ситуація в Запорізькій області. Актуальні проблеми вітчизняної науки: матеріали наук. конф. студ-тів та молодих вчених (Мелітополь, 15 травня 2018 р.). Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. С. 82–84.

4. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Запорізькій області у 2018 році. URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/46809/regionalna-dopovid-pro-stan-navkolishnogo-prirodnogo-seredovisha-u-zaporizkiy-oblasti-u-2018-rotsi.html>

УДК 351.777.6 (477.53)

Роман Юрійович Лемішко
студент I курсу магістратури
природничо-географічного факультету
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь

Олександр Вікторович Непша
старший викладач кафедри фізичної географії і геології,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь

СУЧАСНИЙ ГЕОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Полтавська область розташована у водозбірному басейні річки Дніпро. Площі, зайняті водними об'єктами, складають 148,431тис.га, або 5,2% території області.

Територія області покрита густою мережею річок (близько 1780 річок), загальною протяжністю 13006 кілометрів [6,с.158].

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області

(офіційний сайт) річкова мережа Полтавщини включає: одну велику річку – Дніпро, яка протікає в межах області на ділянці довжиною 145 км, 8 середніх річок загальною протяжністю 1360 км (Сула – 213 км, Удай – 129 км, Оржиця – 89 км, Псел – 350 км, Хорол – 241 км, Ворскла – 226 км, Мерла – 28 км, Оріль – 80 км) та 1771 малих річок, водотоків і струмків загальною протяжністю 11501 км, в тому числі малих річок завдовжки понад 10 км в області нараховується 137, їх загальна довжина 3596 кілометрів [1,с.84; 3].

Основними джерелами водних ресурсів області є річки Сула, Псел, Ворскла, Оріль та їх притоки, а також Кременчуцьке та Дніпродзержинське водосховища на річці Дніпро.

В межах області формується стік трьох річок: Сліпорід, Говтва, Тагамлик.

Таблиця 1

Розподіл річок Полтавської області по їх протяжності [3]

Категорія річок	По площі водозбору, км ²	Кількість річок	Загальна протяжність, км	% від загальної протяжності
1	2	3	4	5
Великі	Понад 50000	1	145	1,11
Середні	2000-50000	8	1360	10,46
малі більше 10 км	до 2000	137	3596	27,65
малі менше 10 км	до 2000	1634	7905	60,78
Разом		1780	13006	100

Гідрографічна мережа річок помірно розвинута, середня густота її, без врахування малих річок, водотоків і струмків довжиною менше 10км становить 0,17 км на 1км², а з їх врахуванням – 0,45 км на 1км², що майже співпадає із середньою густотою річкової мережі в Україні.

В області 69 малих водосховищ загальною площею водного дзеркала 6469,5га і загальним об'ємом 149,87 млн.м³; 2688 ставків загальною площею водного дзеркала 19969 гектарів і загальним об'ємом 278,072млн.м³; 583 озера, загальною площею водного дзеркала 4534 гектарів і загальним об'ємом 7,85 млн.м³ води.

Водозабезпеченість на одного жителя в середній по водності рік за

рахунок місцевого стоку становить 1,33 тис.м³/рік.

Водні ресурси річок, що формуються на території області становлять:

- в середній по водності рік – 1940 млн.м³;
- в маловодний рік 75% забезпеченості – 1310 млн.м³;
- в надзвичайно маловодний рік 65% забезпеченості – 760 млн.м³.

На півдні та південному заході область прилягає до двох великих водосховищ – Кременчуцького та Дніпродзержинського, повний об'єм яких становить, відповідно – 13520 та 2450,94 млн.м³ зарегульованої в них води.

У 2018 році загальне водовідведення Полтавської області становило 81,88 млн.м³ (83,53 млн.м³ – 2016рік), що менше, ніж у 2017 році на 1,65 млн.м³, або на 2,0% (табл. 2) [3].

У поверхневі водні об'єкти скинуто очисними спорудами 49 підприємств області 71,2млн.м³ стічних вод, що на 0,6млн.м³, або майже на 1,0% більше ніж у 2017 році (46 підприємствами – 70,6 млн. м³) [3].

Збільшення пов'язане з нарощуванням скиду колекторно-дренажних вод ТОВ «Єривівський ГЗК» м.Горішні Плавні.

Таблиця 2

Використання та відведення води підприємствами галузей економіки в Полтавській області в 2018 році, млн. м³ [3]

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	з них без очищення
1	2	3	4	5	6	7
Електроенергетика	3,01	0,062	0,023	0,783	–	–
Вугільна промисловість	–	–	–	–	–	–
Металургійна промисловість:						
чорна металургія	13,700	1,052	0,02	20,83	–	–
кольорова металургія	0,008	0,008	0,008	–	–	–
Хімічна та нафтохімічна промисловість	1,717	0,786	0,359	–	–	–
Машинобудування та металообробка	1,808	1,224	0,414	0,284	–	–
Нафтогазова промисловість:						
нафтодобувна промисловість	0,214	0,188	0,069	–	–	–
нафтопереробна промисловість	–	–	–	–	–	–
газова промисловість	0,609	0,18	0,116	0,022	–	–
промисловість будівельних матеріалів	0,154	0,042	0,012	5,111	–	–
Житлово-комунальне	44,81	44,64	9,55	42,51	2,131	–

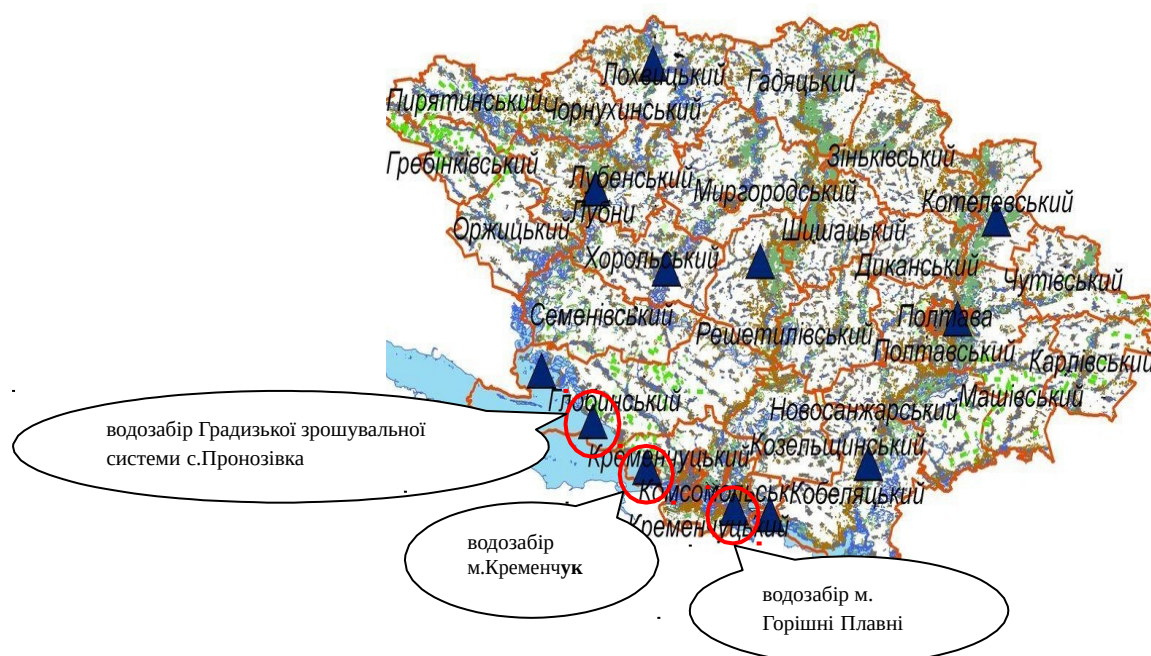
господарство						
Сільське господарство	10,260	4,343	2,536	0,519	–	–
Харчова промисловість	8,010	5,065	4,116	0,882	0,029	–
Транспорт	0,776	0,759	0,153	0,231	–	–
Інші галузі	1,414	1,421	0,474	0,028	0,014	–
Всього	86,490	59,770	17,850	71,200	2,174	–

2,174 млн.м³ (3,1% від загального скиду усіма очисними спорудами) – недостатньо очищені стічні води, що на 0,606 млн.м³, або на 27,9% більше ніж у 2017 році (зростання за рахунок КП «Лубни-водоканал»). Усі ці скиди приходяться на очисні споруди житлово-комунального господарства [3].

Маса забруднюючих речовин, скинутих за рік у поверхневі водні об'єкти, становила 32,18 тис.т, що на 1,69 тис.тонн менше (або 5,0%) ніж у попередньому році (2017р. – 33,87 тис.т, 2016р. – 33,46 тис.т) [3].

Порівнюючи з даними по Україні, можна відмітити, що у 2018 році при загальному водовідведенні води на одного мешканця області меншому в 2,2 рази, скид забруднених стічних вод менше у 14,6 разів.

Регіональним офісом водних ресурсів у Полтавській області здійснюється моніторинг водних об'єктів у районах основних водозаборів комплексного призначення, водогосподарських систем міжгалузевого та сільськогосподарського водопостачання за радіологічними та хімічними показниками [4].

**Рис. 1. Пости спостереження за станом поверхневих вод
Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області [2,с.10]**

Згідно з Програмою державного моніторингу вод у частині проведення Держводагентством спостережень на масивах поверхневих вод, забір води з яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення кожний місяць проводиться відбір проб з р. Дніпро у створі водозабору м. Горішні Плавні, Власівського водозабору м. Кременчука та водозабору Градизької зрошувальної системи (с. Пронозівка Глобинського району). Вище (рис.1) наведене розташування постів спостереження за станом поверхневих вод Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області [2,с.10].

«Нормативи екологічної безпеки водних об'єктів, що використовуються для потреб рибного господарства, щодо гранично допустимих концентрацій органічних та мінеральних речовин у морських та прісних водах (біохімічного споживання кисню (БСК₅), хімічного споживання кисню (ХСК), завислих речовин, мінерального фосфору та амонійного азоту» – (Нормативи) [2,с.10].

Результати аналізів свідчать про наступне.

Гідрохімічний режим води р. Дніпро у створі водозабору м. Горішні Плавні (дата відбору 04 вересня 2019 року) за результатами аналізів має наступні максимальні значення показників: ХСК – 37,73мг О/дм³ (перевищення Нормативів у 1,5 рази), БСК₅ – 3,72мг О₂/дм³ (перевищення Нормативів у 1,2 рази).

У створі Власівського водозабору м. Кременчука з р. Дніпро (дата відбору 04 вересня 2019 року) максимальні значення показників наступні: ХСК – 31,36мг О/дм³ (перевищення Нормативів у 1,3 рази), БСК₅ – 3,08мг О₂/дм³ (перевищення Нормативів у 1,1 рази).

У створі водозабору Градизької зрошувальної системи з р. Дніпро (дата відбору 04 вересня 2019 року) максимальні значення показників наступні:

ХСК – 33,32мг О₂/дм³ (перевищення Нормативів у 1,3 рази), БСК₅ – 3,32мг О₂/дм³ (перевищення Нормативів у 1,1 рази) [2,с.11] .

З метою раціонального водокористування та охорони поверхневих вод в Полтавській області затверджені та діють наступні програми:

– Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2017–2021 роки («Довкілля–2021»).

– Обласна програма «Питна вода Полтавщини» на 2011–2020 роки (затверджена рішенням Полтавської обласної ради IV сесії VI скликання від 30.03.2011).

– Регіональна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро в Полтавській області на період до 2021 року (затверджена рішенням Полтавської обласної ради XVI сесії VI скликання від 23.05.2013).

Література:

1. Гололобова О., Дороган В. Екологічна оцінка якості поверхневих вод малих та середніх річок Полтавської області. Людина та довкілля. Проблеми неоекології. 2019. Вип. 31, С. 84-95. <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2019-31-08>
2. Огляд стану довкілля Полтавської області за III квартал 2019 року. URL: <http://www.adm-pl.gov.ua/news/oglyad-stanu-dovkillya-poltavskoyi-oblasti-za-iii-kvartal-2019-roku>
3. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області у 2018 році. URL: <https://nupp.edu.ua/page/iformatsiyno-monitoringoviy-tsentr-dovkillya-poltavshchini.html> (дата звернення 09.02.2020)
4. Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області URL: <http://www.poltavavodgosp.gov.ua/monitorynh-vod-ta-hruntiv/>(дата звернення 09.02.2020)
5. Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2017–2021 роки («Довкілля– 2021»). Полтава, 2017. 131 с.